

РІШЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.183 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, ухвалила рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право на підставі прилюдного захисту дисертації «Загальні положення судового розгляду кримінального провадження» 13 червня 2024 року.

Рафальонт Світлана Романівна, 27.11.1980 року народження, громадянка України, освіта повна вища. У 2010 році закінчила Львівський національний університет імені Івана Франка, отримала повну вищу освіту та здобула освітній ступінь магістра за спеціальністю «Право». У вересні 2022 року вступила на навчання в аспірантуру кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка (вечірня форма навчання), де навчається дотепер.

З вересня 2016 року та дотепер працює на посаді асистента кафедри кримінального процесу і криміналістики юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Дисертацію виконано на кафедрі кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Науковий керівник: **Бобечко Назар Ростиславович**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка МОН України.

Здобувачка має 19 наукових публікацій за темою дисертації, з них 0 статей у періодичних наукових виданнях інших держав, 10 статей у наукових фахових виданнях України, 0 монографій:

1. Рафальонт С.Р. Система загальних положень судового розгляду кримінального провадження. *Право і суспільство*. 2022. № 4. С. 430-437. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.62>
2. Рафальонт С.Р. Форма і місце проведення судового розгляду. *Київський часопис права*. 2022. № 3. С. 141-147. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.3.21>
3. Рафальонт С.Р. Доручення проведення слідчих (розшукових) дій під час судового розгляду кримінального провадження. *Держава та регіони*. 2022. № 4. С. 94-103. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.4.13>

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

1. Когутич Іван Іванович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка МОН України, без зауважень.

2. Дроздов Олександр Михайлович – доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого МОН України, надав позитивний відгук із зауваженнями:

На сторінках 106-107 свого дослідження дисертантка стверджує, що зміна обвинувачення – це діяльність прокурора щодо виправлення обсягу обвинувачення та (або) кримінально-правової кваліфікації кримінального правопорушення, за погодженням з прокурором вищого рівня, яка ґрунтується на встановлених під час судового розгляду нових фактичних обставинах кримінального правопорушення у бік, що покращує або погіршує становище обвинуваченого. На відміну від суду, прокурор наділений повноваженням змінити обвинувачення не лише в частині кримінально-правової кваліфікації, але й обсягу обвинувачення. Це пояснюється його прерогативою як представника сторони обвинувачення.

Натомість Верховний Суд у своїй постанові від 8 квітня 2024 року у справі № 192/1505/21 (провадження № 51-3945 км 23) звернув увагу, що згідно з технічним звукозаписом судового засідання від 6 червня 2022 року, на яке посилаються захисники у своїх касаційних скаргах, з *власної ініціативи* прокурор не ставила перед судом питання щодо зміни правової кваліфікації дій засуджених, водночас головуючий усупереч приписам статей 22, 26 КПК, відповідно до яких суд мав розглядати лише ті питання, що були винесені сторонами провадження на його розгляд, серед яких і питання щодо правової кваліфікації кримінального правопорушення в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта, у ході судового розгляду *ініціював перед прокурором це питання, що надалі призвело до пред'явлення прокурором обвинувачення у вчиненні більш тяжкого кримінального правопорушення* обвинуваченими.

З огляду на вищезазначену судову практику, хотілося б почути думку С.Р. Рафальонт щодо співвідношення таких юридичних категорій, як «обсяг обвинувачення», «формулювання обвинувачення», «правова кваліфікація кримінального правопорушення», «фактичні обставини кримінального правопорушення» та «фабула обвинувачення»?

Здобувачка в дисертації на стор. 145 стверджує, що ч. 2 доцільно вилучити з редакції ст. 319 КПК України. Натомість, ст. 31 КПК України доповнити новою частиною такого змісту: «3-1. У кримінальному провадженні, що здійснюється в суді першої інстанції колегіально, повинен бути призначений запасний суддя».

Натомість, наразі у Верховній Раді України перебуває на розгляді проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо оперативності кримінального провадження з дотримання міжнародних стандартів та принципу верховенства права» (реєстр. № 11039) Метою даного проекту Закону, як зазначено у пояснювальній записці до нього, є підвищення оперативності кримінального провадження з дотриманням міжнародних стандартів, прав та інтересів сторін кримінального провадження та принципу верховенства права. Для досягнення вказаної мети проектом Закону пропонується внести зміни до КПК України, а саме: 1) після зміни складу суду розгляд кримінального провадження

продовжується, за винятком випадків, передбачених КПК (частина 10 статті 35 КПК у редакції проекту); 2) у випадку, передбаченому частиною 1 статті 319 КПК, докази, що були дослідженні під час судового розгляду до заміни судді, зберігають доказове значення та можуть бути використані для обґрунтування судових рішень; 3) суд вмотивованою ухвалою може прийняти рішення про необхідність розпочинати судовий розгляд з початку та здійснювати повторно всі або частину процесуальних дій, які вже здійснювалися під час судового розгляду до заміни судді, якщо таке рішення може позитивно вплинути на судовий розгляд та за умови дотримання таких вимог: сторони кримінального провадження, потерпілий наполягають на новому проведенні процесуальних дій, які вже були здійсненні судом до заміни судді; суддя, що замінив суддю, який вибув, ознайомився з ходом судового провадження та матеріалами кримінального провадження, наявними в розпорядженні суду, не згоден з прийнятими судом процесуальними рішеннями і вважає доцільним провести повторно процесуальні дії, що вже були проведені до заміни судді (частина 2 статті 319 КПК у редакції проекту).

Важливо розуміти, як пропозиції С.Р. Рафальонт щодо вилучення частини 2 статті 319 КПК України співвідносяться з положеннями наведеного законопроекту. Чи можливо, що дисертантка, ознайомившись з законопроектом, перегляне свою позицію та цілком погодиться з викладеними в ньому пропозиціями? Це питання, як видається, є ключовим для остаточної оцінки доцільності вилучення частини 2 статті 319 КПК України.

У своєму дисертаційному дослідженні С. Р. Рафальонт пропонує *de lege ferenda* доповнити ч. 1 ст. 336 КПК України новим абзацом, який би дозволяв проводити судовий розгляд кримінального провадження за допомогою відеоконференції в умовах воєнного стану поза залом судового засідання складом суду, секретарем судового засідання з використанням їх власних технічних засобів та кваліфікованого електронного підпису (с. 203-204, 247).

Однак 23.02.2024 року було прийнято Закон України "Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи", який набрав чинності 16.03.2024 року. Цим законом внесено доволі істотні доповнення до статті 336 КПК України, що регламентують порядок участі учасників кримінального провадження у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду.

3. Крушинський Сергій Антонович – кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова Хмельницької обласної ради, надав позитивний відгук із зауваженнями:

1) Ведучи мову про судовий розгляд, дисертантка одночасно послуговується термінами «етап кримінальної процесуальної діяльності» (с.с. 4, 29, 31) і «стадія кримінального провадження» (с.с. 16, 31, 35, 126 та ін.). Зважаючи на те, що судове

провадження в суді першої інстанції включає два послідовних складника – підготовче провадження і судовий розгляд, а також різні доктринальні підходи до виокремлення стадій / етапів судового провадження, на захисті варто було б уточнити власну позицію щодо того, чи слід судовий розгляд вважати самостійною стадією кримінального провадження, чи варто розглядати його як етап стадії судового провадження в суді першої інстанції.

2) На с.с. 116, 119, 143, 144, 207, 247 дисертації здобувачка веде мову про вияв в окремих загальних положеннях судового розгляду засади процесуальної економії. Водночас, ідея процесуальної економії наразі нормативно не закріплена в системі засад кримінального провадження (ст. 7 КПК України). У зв'язку з цим, хочеться почути міркування дисертантки щодо потреби та доцільності урегулювання ідеї процесуальної економії в якості засади кримінального провадження.

3) У дисертації авторка пропонує внести зміни до ч. 3 ст. 337 КПК України, оскільки, на її думку, обвинувальний акт не є єдиним підсумковим процесуальним документом досудового розслідування, в якому міститься формулювання обвинувачення. З цього приводу слід висловити декілька застерег. По-перше, конструкції проєкту відповідної правової норми, запропоновані на с. 132 і в додатку Б (с. 283) різняться за змістом. По-друге, складно погодитись із тим, що в клопотанні про звільнення від кримінальної відповідальності, клопотанні про застосування примусових заходів виховного характеру, клопотанні про застосування примусових заходів медичного характеру формулюється обвинувачення. Інакше особу, щодо якої такі клопотання направлені до суду, слід було б вважати обвинуваченим, що суперечить низці норм КПК України. Крім того, ст. 287 КПК України чітко передбачає, що в клопотанні про звільнення від кримінальної відповідальності вказується формулювання підозри, а не обвинувачення. Так само про обвинувачення зовсім некоректно говорити, коли прокурор звертається до суду з клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру щодо неповнолітнього, який на момент вчинення діяння не досяг віку, з якого настає кримінальна відповідальність, або з клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру щодо особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння в стані неосудності.

4) На с.с. 144, 244 дисертації здобувачка висловлює думку, що наявність ч. 2 ст. 319 КПК України (щодо заміни судді без необхідності розпочинати судовий розгляд спочатку та здійснювати повторно процесуальні дії) позбавляє сенсу запровадження ст. 320 КПК України (щодо призначення запасного судді). На думку авторки, інститути заміни судді без проведення судового розгляду спочатку та запасного судді є взаємовиключними. Такий висновок видається дискусійним, адже про їх взаємовиключність можна було б говорити за умови, якби запасний суддя призначався абсолютно в усіх кримінальних провадженнях. Однак ст. 320 КПК України передбачає можливість призначення запасного судді у кримінальному провадженні, для проведення якого потрібен значний час. Тобто в усіх інших провадженнях, в яких запасний суддя не призначається, може реалізовуватись інститут заміни судді без проведення судового розгляду спочатку.

5) Досліджуючи підстави для зупинення судового провадження, дисертантка, порівнює їх систему з відповідною системою для зупинення досудового розслідування (ст. 280 КПК України) і робить висновок, що вони у певній частині відрізняються (с. 225). Наприклад, необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва є підставою для зупинення досудового розслідування, але не є підставою для зупинення судового провадження. Хоча аналіз положень розділу IX КПК України засвідчує можливість здійснення міжнародного співробітництва під час судового провадження. Зокрема, ч. 2 ст. 545, ч. 1 ст. 551 КПК України вказує на можливість звернення судів із запитами про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час судового провадження. У цьому контексті цікавою є думка здобувачки щодо можливості і доцільності розширення підстав для зупинення судового провадження.

4. Мазур Марта Романівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка МОН України, надала позитивну рецензію із зауваженнями:

1) На с. 56-57 дисертаційного дослідження наводиться класифікація загальних положень судового розгляду **за спрямованістю** на три групи:

А) ЗП організації та проведення судового розгляду, Б) ЗП дослідження та збирання доказів, В) ЗП вирішення інших питань, що виникають під час судового розгляду.

Звідси виникає низка питань щодо віднесення/не віднесення тих чи інших елементів системи загальних положень судового розгляду до тої чи іншої групи, зокрема:

– Зміна обвинувачення в суді, Висунення додаткового обвинувачення, Відмова від підтримання державного обвинувачення..., авторка віднесла до групи В) проте у дисертації досліджує їх у межах *Розділу 2 Загальні положення організації та проведення судового розгляду* (с. 106-132), тобто в групі А);

– Безперервність судового розгляду авторка віднесла до Групи Б), а відкладення судового розгляду та перерву в судовому засіданні – до Групи В). Проте у дисертації вони розглядаються разом в межах *Розділу 3 Загальні положення дослідження та збирання доказів ...*. Крім того, на у дисертації вказується, що положення про відкладення і перерву призначені забезпечити реалізацію безперервності.

2) На с. 145 дисертаційного дослідження вказано: *Кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, а за клопотанням обвинуваченого - судом присяжних у складі двох суддів та трьох присяжних. Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених розглядається судом присяжних стосовно всіх обвинувачених, якщо хоча б один з них заявив клопотання про такий розгляд.*

Доповнити ч. 3-1 «У кримінальному провадженні, що здійснюється у суді першої інстанції колегіально, повинен бути призначений запасний суддя».

Тобто авторка дисертаційного дослідження пропонує забезпечити обов'язкову участь запасного судді у всіх випадках колегіального розгляду справи судом першої інстанції? У зв'язку із цим виникають два запитання: 1. Чи завжди при колегіальному розгляді справи є об'єктивна необхідність у цьому? та 2. Що робити у ситуації коли розгляд справи не колегіальний, а потреба у залученні запасного судді є очевидною?

3) Дискусійною є пропозиція авторки на с. 151 дисертаційної роботи про призначення запасного судді під час підготовчого судового засідання в ухвалі про призначення судового розгляду.

4) Важко погодитися з таким трактуванням *зупинення судового провадження* (с. 225) як вимушене тимчасове припинення судом процесуальної діяльності, викликане об'єктивно існуючою тимчасовою перешкодою продовжити чи закінчити судові провадження у зв'язку з **відсутністю змоги обвинуваченого брати участь у ...**. Йдеться саме про положення «відсутність змоги обвинуваченого брати участь». Коли мова йде про «ухилення від явки до суду» хіба це є відсутністю змоги?

Згідно з усталеною правовою позицією ККС ВС, під ухиленням від слідства або суду слід розуміти *будь-які умисні дії, вчинені певною особою з метою уникнути кримінальної відповідальності за вчинений злочин*, що змушує правоохоронні органи вживати заходів, спрямованих на розшук і затримання правопорушника (нез'явлення без поважних причин за викликом до слідчого або суду, недотримання умов запобіжного заходу, зміна документів, які посвідчують особу, зміна зовнішності, перехід на нелегальне становище, імітація своєї смерті тощо).

5. Шевчук Марта Іванівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка МОН України, надала позитивну рецензію із зауваженнями:

1) На с. 74 роботи її авторка зазначає: «Згідно з ч. 3 ст. 318 КПК України у разі необхідності окремі процесуальні дії можуть вчинятися поза межами приміщення суду. До таких процесуальних дій належать: 1) допит свідка потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні. Для допиту тяжко хворого свідка, потерпілого під час досудового розслідування може бути проведено виїзне судове засідання (ч. 2 ст. 225 КПК України); 2) огляд речових доказів за їх місцезнаходженням (ч. 2 ст. 357 КПК України); 3) огляд на місці». Також на с. 74-75 роботи її авторка зазначає, що поза межами приміщення суду можуть виконуватися огляд документів за їх місцезнаходженням та пред'явлення для впізнання об'єкта за умов та в обстановці, в якій відбулося реальне сприйняття події кримінального правопорушення. Дискусійною є позиція авторки щодо переліку процесуальних дій, для яких може бути проведено виїзне судове засідання. Така пропозиція не повною мірою враховує вимоги кримінального процесуального закону. Згідно з ч. 3 ст. 318 КПК у разі необхідності окремі процесуальні дії можуть вчинятися поза межами приміщення суду. У ст. ст. 357, 361 КПК України законодавець чітко вказує що це за окремі процесуальні дії.

2) На с. 75 роботи її авторка зазначає, що «Виходячи зі змісту ч. 2 ст. 336 КПК України, виїзне судове засідання необхідно провести у разі заперечення обвинуваченого (засудженого), який перебуває поза межами приміщення суду, щодо здійснення дистанційного судового провадження». З наведеним вище твердженням авторки важко погодитися. Згідно з ч. 2 ст. 336 КПК України суд не має права прийняти рішення про здійснення дистанційного судового провадження, в якому поза межами приміщення суду перебуває обвинувачений, якщо він проти цього заперечує, крім випадків здійснення дистанційного судового провадження в умовах воєнного стану. Норма ч. 2 ст. 336 КПК України передбачена на випадок, коли обвинувачений утримується у місцях позбавлення волі. Так, якщо обвинувачений, який утримується під вартою чи відбуває покарання за попереднім вироком в установі відбування покарань, заперечує проти здійснення судового засідання у режимі відеоконференції під час трансляції з слідчого ізолятора або установи виконання покарань, обвинувачений повинен бути доставлений до суду. У КПК України не передбачено можливості проводити виїзні судові засідання в установі виконання покарань, слідчому ізоляторі, в яких знаходиться обвинувачений, за місцем роботи/проживання обвинуваченого, у медичному закладі чи за будь-яким іншим місцем перебування обвинуваченого. Якщо стан здоров'я обвинуваченого перешкоджає його безпосередній участі у судовому засіданні або становить загрозу чи небезпеку життю, здоров'ю інших учасників судового провадження, суду необхідно вирішувати питання про зупинення судового провадження (за наявності для цього умов) або відкладення судового засідання на строк, об'єктивно необхідний для його одужання.

3) Дискусійною також видається позиція дисертантки щодо того, що серед суб'єктів, які можуть заявити клопотання про доручення органу досудового розслідування провести слідчі (розшукові) дії з підстав, визначених у ч. 3 ст. 333 КПК України, невиправдано немає потерпілого, його представника та законного представника (с. 177). Так, у ч. 4 ст. 333 КПК України наголошується, що під час розгляду клопотання про встановлення та перевірку обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження, шляхом проведення слідчих (розшукових) дій під час судового провадження суд повинен ураховувати причини, з яких не були здійснені належні дії для їх встановлення чи перевірки у стадії досудового розслідування. При цьому, суд має відмовити в задоволенні названого клопотання прокурора, якщо він не доведе, що слідчі (розшукові) дії, про проведення яких він просить, не могли бути проведені під час досудового розслідування через те, що не були і не могли бути відомі обставини, які свідчать про необхідність їх проведення. Враховуючи те, що судове доручення на проведення слідчих (розшукових) дій, надане судом з ініціативи потерпілої особи (її представника), буде спрямоване на заповнення неповноти досудового розслідування та отримання обвинувальних доказів, хто повинен пояснювати суду причини, з яких не були здійснені належні дії для встановлення чи перевірки обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження, у стадії досудового розслідування? Як видається, наділення суду повноваженням надавати судові доручення за ініціативою потерпілої

особи призведе до дисбалансу інтересів у кримінальному процесі та до виконання судом невластивої йому функції.

4) На с. 179 роботи дисертантка зазначає про те, що в неї викликає застереження припис ч. 4 ст. 333 КПК України, згідно з яким під час розгляду клопотання про надання судового доручення суд повинен враховувати можливість встановлення або перевірки обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження, шляхом проведення слідчих (розшукових) дій. На думку авторки, будучи основними способами збирання та перевірки доказів, слідчі (розшукові) дії забезпечують максимальні можливості пізнання обставин кримінального провадження. У контексті ч. 3 ст. 333 КПК України, як зазначає авторка, коректніше вести мову про можливість з'ясування судом та учасниками судового провадження обставин, які підлягають доказуванню, процесуальними діями пізнавальної спрямованості, що здійснюються під час судового розгляду. Якщо суд дійде висновку про таку можливість, то у даванні доручення органу досудового розслідування потреби немає. Дискусійною видається позиція авторки з огляду на наступне. Так, звичайно, якщо обставини, які мають істотне значення для кримінального провадження, можуть бути встановлені або перевірені іншим шляхом (тобто за результатами проведення процесуальних дій в судовому засіданні), то потреби в наданні судових доручень немає. І про це законодавець чітко вказує у ч. 3 ст. 333 КПК, як на одну з умов для надання судових доручень. Що ж стосується ч. 4 ст. 333 КПК, згідно з якою суд під час розгляду клопотання враховує можливість встановлення або перевірки обставин шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, то, як видається, ніяких застережень у даному випадку виникати не повинно. Оскільки законодавець під «можливістю встановлення або перевірки обставин шляхом проведення слідчих (розшукових) дій» не мав на меті поставити під сумнів пізнавальні можливості слідчих (розшукових) дій, які можуть проводитися на підставі доручення суду, а хотів звернути увагу на те, що деякі слідчі дії доцільно проводити відразу ж після того, як стало відомо про кримінальне правопорушення так би мовити «по гарячим слідам», оскільки проведення їх із плином часу (у стадії судового розгляду) буде неефективним (безрезультатним), і що суд повинен це враховувати в кожному конкретному випадку при розгляді клопотання про доручення проведення слідчих (розшукових) дій.

5) У авторки викликає застереження припис ч. 4 ст. 333 КПК України, згідно з яким суд відмовляє в задоволенні клопотання прокурора, якщо він не доведе, що слідчі (розшукові) дії, про проведення яких він просить, не могли бути проведені під час досудового розслідування через те, що не були і не могли бути відомі обставини, які свідчать про необхідність їх проведення. Як зазначає авторка, обставини, які підлягають доказуванню, визначені у кримінальному та кримінальному процесуальному законах. Тож вони заздалегідь відомі суб'єкту доказування. Обставини, про які йдеться, визначають напрям доказової діяльності органу досудового розслідування, алгоритм слідчих (розшукових) дій, спрямованих на їх встановлення (с. 180). На наш погляд, у даному випадку факт надання судом за

ініціативою сторони обвинувачення доручень органу досудового розслідування провести певні слідчі (розшукові) дії аж ніяк не свідчить про неякісне, поверхнєве, однобічне, неповне досудове розслідування, внаслідок чого залишилися невстановленими обставини, які підлягають доказуванню. У даному випадку йдеться про необхідність перевірки або встановлення обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження, але, які не були встановлені чи перевірені під час досудового розслідування через те, що у стадії досудового розслідування не було фактичних підстав для проведення конкретних слідчих (розшукових) дій, проте вони з'явилися за результатом проведення процесуальних дій у стадії судового розгляду. Наприклад, в результаті допиту потерпілого, свідка отримано відомості про фактичні обставини кримінального правопорушення, про які раніше у стадії досудового розслідування даний потерпілий/свідок не повідомляв.

6) На с. 194 роботи авторка зазначає, що серед інших умов дистанційного судового провадження, у ч. 3 ст. 336 КПК України закріплено дотримання принципу гласності та відкритості судового провадження. Кримінальні процесуальні норми, які б забезпечували реалізацію зазначеної умови, на думку авторки, відсутні. З огляду на це, у авторки роботи виникає питання: як бути з дотриманням припису ч. 2 ст. 27 КПК України про відкрите здійснення кримінального провадження в судах усіх інстанцій (окрім його проведення у закритому судовому засіданні), з використанням відеоконференції? У даному випадку незрозуміло, чому, на думку авторки, дистанційне судове провадження обмежує реалізацію засади відкритості судового провадження? Такий висновок авторки видається дискусійним з огляду на наступне: по-перше, під час здійснення судового провадження в режимі відеоконференції доступ до зали судових засідань залишається відкритим для громадськості, ЗМІ, за винятком випадків проведення судового засідання у закритому режимі; по-друге, умови, які забезпечують реалізацію засади гласності і відкритості якраз і закріпив законодавець у ч. 3 ст. 336 КПК і до них відносяться такі: застосовувані в дистанційному судовому провадженні технічні засоби і технології мають забезпечувати належну якість зображення і звуку; учасникам кримінального провадження має бути забезпечена можливість чути та бачити хід судового провадження, ставити запитання і отримувати відповіді, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені цим Кодексом.

7) На с. 196 роботи авторка пропонує ч. 3 ст. 336 КПК України доповнити новим реченням: «Якщо судовий розгляд кримінального провадження здійснюється відкрито, суд забезпечує трансляцію судового засідання наживо на своєму офіційному веб-сайті». У даному випадку незрозумілою є актуальність і фактична обумовленість (практична затребуваність) пропозиції авторки. Адже в контексті доступу до зали судових засідань дистанційне судове засідання від недистанційного практично нічим не відрізняється. Усі охочі можуть бути присутні в залі судового засідання, яке здійснюється у дистанційному режимі, доступ до зали судового засідання відкритий. У даному випадку право на відкритий судовий розгляд не

обмежується і не порушується! Для чого ускладнювати роботу суду онлайн трансляціями судових засідань?

8) На с. 197 роботи дисертантка зазначає про доцільність доповнення частини 3 ст. 336 КПК України абзацом 2 такого змісту: «... Під час дистанційного судового провадження перекладач повинен перебувати поряд з учасником кримінального провадження, який не володіє чи недостатньо володіє державною мовою. Якщо це забезпечити неможливо, то світло повинно падати на обличчя, руки перекладача і учасника кримінального провадження так, щоб вони могли добре бачити артикуляцію, міміку та жести один одного». Дискусійною видається наведена вище пропозиція авторки з огляду на наступне. Випадок, коли обвинувачена особа не володіє мовою судочинства, завжди істотно ускладнює процес. А тут ще й перекладача в режимі відеоконференції залучити. Як видається, перебування перекладача поряд з обвинуваченим в ході дистанційного судового провадження є обов'язковим. У протилежному випадку це істотно вплине на тривалість судового засідання, обмежуватиме реалізацію права обвинуваченого на переклад навіть за умови, що якість зображення і звуку буде прекрасною і світло буде падати туди, куди потрібно. Так, наприклад, якщо обвинувачений в ході судового засідання виявить бажання, щоб документ, який досліджується судом був пред'явлений йому для ознайомлення, яким чином обвинувачений має ознайомитися з його змістом, якщо перекладач бере участь у засіданні в режимі відеоконференції? Порушення права на переклад автоматично тягне за собою порушення права обвинуваченого на захист від пред'явленого обвинувачення. Крім того, право на захист буде обмежене у випадку, якщо в ході засідання, у якому перекладач бере участь дистанційно, виникне необхідність в узгодженні позиції між обвинуваченим і захисником щодо питання, яке поставлено судом на обговорення сторонам, оскільки існуватимуть перепони для конфіденційного спілкування між захисником і обвинуваченим за участі перекладача.

9) У підп. 2.1 роботи авторкою розглянуто питання про строк судового розгляду. Варто зазначити, що перевищення розумних строків судового розгляду є тією сферою, в якій ЄСПЛ приймає пілотні рішення, які стосуються не обставин конкретної справи, а існуючих недоліків та прогалин у національному законодавстві держави-учасниці Ради Європи, які призводять до систематичних порушень КЗПЛ у відповідній країні. ЄСПЛ своїми пілотними рішеннями спонукає уряди європейських країн до створення національних механізмів захисту права особи на судовий розгляд кримінального провадження у розумні строки. На виконання пілотних рішень ЄСПЛ відповідні закони прийняті в Італії, Хорватії, Португалії та Фінляндії. Згідно з цими законами заява про відшкодування шкоди, завданої порушенням строків розгляду справи, подається до суду вищого рівня щодо того судового органу, який допустив стверджуване порушення. За наслідками розгляду заяви суд може ухвалити рішення про задоволення вимог, вказаних у заяві, та визнання факту порушення строків розгляду справи та присудження відшкодування особі завданої шкоди. Необхідність наявності у арсеналі України дієвого механізму оскарження недотримання розумних строків обумовлена міжнародними стандартами кримінального провадження та

практикою ЄСПЛ. Незважаючи на те, що ЄСПЛ неодноразово констатував порушення в Україні права особи на ефективний національний засіб правового захисту в контексті неможливості оскарження недотримання розумних строків провадження (рішення ЄСПЛ у справі «Меріт проти України», рішення ЄСПЛ у справі «Вергельський проти України» тощо), дане питання так і залишилося не врегульоване чинним національним законодавством. Враховуючи наведене, авторці доцільно було запропонувати у роботі механізми захисту права особи на судовий розгляд кримінального провадження у розумні строки з урахуванням практики ЄСПЛ та законодавства інших держав.

10) На с. 141 роботи її авторка зазначає, що «Порушення принципу незмінності складу суду, продовження судового розгляду без прийняття мотивованого рішення про відсутність необхідності розпочинати судовий розгляд спочатку і без з'ясування думки сторін кримінального провадження з цього приводу є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону та підставою для скасування судового рішення». Абзацом нижче авторка зазначає, що «З іншого боку, непостановлення місцевим судом при здійсненні заміни судді письмової ухвали про відсутність необхідності розпочинати судовий розгляд із початку та здійснювати повторно всі або частину процесуальних дій, які вже здійснювалися під час судового розгляду до заміни судді, не є істотним порушенням кримінального процесуального закону». Враховуючи викладене, незрозумілою є позиція авторки: непостановлення судом мотивованого рішення про відсутність необхідності розпочинати судовий розгляд спочатку є істотним порушенням кримінального процесуального закону чи ні?

11) Дискусійною є пропозиція авторки про доцільність доповнення ст. 328 КПК України частиною 3 такого змісту: «У залі судового засідання не можуть бути присутні особи, молодші 16 років, якщо вони не є обвинуваченими, потерпілими або свідками у цьому кримінальному провадженні» (с. 94).

Загальна оцінка роботи і висновок. Дисертація **Рафальонт Світлани Романівни** на тему «**Загальні положення судового розгляду**» є самостійною та ґрунтовною науковою працею, що виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності.

У дисертаційній роботі на основі аналізу законодавства, судової практики та наукової літератури здійснено комплексне науково-теоретичне узагальнення та практичне вирішення наукового завдання з кримінального процесуального права щодо загальних положень судового розгляду кримінального провадження.

Обґрунтовано, що більшість загальних положень судового розгляду є універсальними для підготовчого провадження, судового розгляду, апеляційного і касаційного проваджень, провадження за нововиявленими або виключними обставинами та провадження з виконання судових рішень. Понад те, доведено, що чимало з них зберігають своє значення й під час розгляду слідчим суддею скарг учасників кримінального провадження та інших заінтересованих осіб стосовно законності й обґрунтованості процесуальних дій (бездіяльності) та рішень органів

досудового розслідування і прокурора. Аргументовано, що не всі загальні положення судового розгляду або правила, що їх наповнюють, передбачені у § 1 глави 28 КПК України, мають наскрізний характер.

Результати досліджень, які наведені у дисертаційній роботі та опубліковані у наукових працях, належать авторці і є її науковим доробком. Викладені в дисертації висновки й положення наукової новизни отримано на підставі особистих досліджень авторки.

Обґрунтованість і достовірність отриманих наукових результатів дослідження базуються на відповідних наукових публікаціях. Методологічною базою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання.

Результати дисертаційної роботи мають істотне теоретичне та практичне значення, оскільки можуть бути використані у науково-дослідній діяльності як підвалини для подальших досліджень такого самостійного заходу забезпечення позову як зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень, у правотворчості, у правозастосовній сфері, а також в освітній діяльності закладів вищої освіти.

Дисертаційна робота Рафальонт Світлани Романівни на тему «**Загальні положення судового розгляду**» за змістом, рівнем наукової новизни, практичним значенням та характером висновків відповідає галузі знань 08 Право, спеціальності 081 Право та сучасним вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій», а також затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (із змінами) «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка – **Рафальонт Світлана Романівна** – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 (п'ять) членів ради,

«Проти» – німає членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.183 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, присуджує **Рафальонт Світлані Романівні** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 35.051.183

Підпис І. Когутич
ПІДТВЕРДЖУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
Львівського національного
університету імені Івана Франка

проф. Іван КОГУТИЧ